

Motion till riksdagen 2018/19:2752

av **Rebecka Le Moine (MP)**

Bonus–malus för markanvändning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett bonus–malus-system för markanvändning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har tusentals rödlistade arter, vi uppnår inte de nationella miljömålen eller Nagoyaavtalet och artutrotningen globalt går 100–1 000 gånger snabbare än naturligt. Habitatförlust och fragmentering är de största hoten mot den biologiska mångfalden. Höga naturvärden kan förhindra ett bygglov men det finns i övrigt inga incitament för en vägbyggare, bostadsutvecklare eller industri att undvika att förstöra de områden med högst naturvärden på platsen där verksamheten sker.

Det saknas direkta och tillräckliga incitament för att undvika att förstöra områden med höga naturvärden och ge stöd till de som höjer/bevarar höga naturvärden. Förslag om förändrade markanvändningsavgifter har behandlats förut i t ex motion 17/18:2962 hemställanspunkt 26 men det vore effektivt med ett heltäckande system som täckte alla branscher.

Miljöutrymme – ekonomins nya bristvara

Ser man till vad det råder mest brist på i ekonomin globalt sett idag är det inte arbetskraft. Däremot börjar det råda brist på vissa naturresurser. Det mest omtalade exemplet är den ändliga naturresursen olja. Men det börjar också råda brist på förnybara resurser och det är mycket allvarigare, eftersom ett överutnyttjande kan leda till att en potentiellt evig förnybar resurs övergår till att bli ändlig. Både gällande fisk- och grundvatten är det på många håll i världen kapitalet man tär på, inte räntan man skördar. Utifrån ett solidariskt perspektiv med alla världens människor och kommande generationer borde begreppet rättvis miljöandel, eller global hektar, diskuteras mer. Det är den yta som vi var och en får, om vi skulle dela jordens yta och resurser jämnt mellan oss. De faktorer som kan begränsa den rättvisa miljöandelens storlek är dels om vi blir

många fler som ska dela på samma resurser, men även om vi förstör och kraftigt degraderar ekologiska system så att de blir oproduktiva. För att vi ska ha ett gott liv idag och i morgon måste ekosystemtjänsterna säkerställas. Dock råder det idag dock brist på ekosystem som har förmågan att hantera alla de restprodukter i form av miljöpåverkande utsläpp och avfall som alla ekonomiska aktiviteter leder till. Trenden idag är att de flesta ekosystem trängs undan på olika sätt, och kvarvarande ekosystem fungerar sämre på grund av all miljöpåverkan. Därigenom riskerar utbudet av de ekosystemtjänster, som kan ta emot restprodukterna, att minska över tiden. Samtidigt ökar efterfrågan på miljöutrymme i takt med att världsekonomin växer. Den ekvationen går inte ihop.

När ovärderligt blir värdelöst

Det finns olika sätt att försöka synliggöra värdet av naturen. Ett sådant sätt är genom att värdera ekosystemtjänster, tjänster som naturens ekosystem förser oss med och som är grundläggande för vår marknad såväl som vårt välbefinnande, men som inte kostar något i monetära termer. Exempel på detta är ren luft och drickbart vatten, men även bördig jord, pollination och rekreation. Det finns studier som visar att dessa ekosystemtjänster är ovärderliga, och skulle de försvinna skulle det kosta mångmiljardbelopp att ersätta. Men samtidigt som det är nyttor som tillkommer hela samhället, finns det ingen betalningsmekanism för dem. Med en solidarisk utgångspunkt bör allmännyttor för nu levande människor men även för framtida generationer betalas gemensamt. Ett sätt att göra det är genom att göra det dyrare att genomföra åtgärder som degraderar ekosystemens produktiva system och minska deras nyttor, samtidigt som det lönar sig att göra åtgärder som höjer ekosystemens kvalitet.

Bonus–malus-system för markanvändning

Med ett bonus–malus-system på markanvändning kommer det skapas naturliga marknadsmekanismer där exploatörer kommer se värdet i en rik natur. Sänker man jordens ekosystemtjänster och naturvärden får man betala en avgift (malus) men när man låter en värdefull natur växa och gradvis höjer naturvärdena får man betalt (bonus). Utgångspunkten för bonusen är att Sverige ska efterfölja EU:s Art- och habitat- samt Fågeldirektiv och uppnå de nationella miljömålen, samtidigt som markägaren får ersättning för inkomstbortfallet som den ökade miljöhänsynen kan innebära. Vidare bör det göras en koppling till arbetet med grön infrastruktur.

En stor del av finansieringen till miljöersättningen kan komma från en exploateringsavgift eller en fällavgift, som utgör malus. Malusen behöver definieras utifrån ett ekologiskt perspektiv, där både det biologiska värdet som förstörs beaktas men även storlek och läge i landskapet. Malusen ska ha ett tak, men kostnaden ska vara högre för den som inte vill ingå i ett naturvårdande åtagande, och finansiera bonusen för de som åtar sig att genomföra värdefulla naturvårdsinsatser.

Ju högre natur- och kulturvärden, desto högre ersättning får markägaren. Bonusens utbetalning bör definieras utifrån samma kriterier som malusen, nämligen det ekologiska värdet som bevaras eller skapas, samt dess storlek och värde. Naturvårdande insatser kan bland annat handla om att värna särskilt skyddsvärda arter i markinnehavet, eller om markägaren genomför naturvårdsbränning, inför skogsbete eller avlägsnar diken så att specifika skogar med tiden försumpas. För vattenvården kan det innebära att

tillföra sten och grus, öka andelen död ved i och runt vattendraget och avlägsna vandringshinder. Detta leder till att vi kan bygga en grön infrastruktur mellan värdekärnor.

Systemet ska omfatta all mark i hela Sverige men kostnaden/bonusen ska relateras till markvärde, så att det också får betydelse i storstädernas områden. Med ett bonus–malus-system blir det alltmer dyrt och olönsamt att exploatera natur med höga naturvärden och man får allt mer betalt för att bevara den. I framtiden kan markägare istället glädjas åt att finna skyddsvärda och hotade arter på sin mark och kanske nornan och skägglaven också kan få den uppmärksamhet de förtjänar indikation på ett fungerande ekosystem. Med hjälp av bonus–malus på markanvändning kan myndigheterna även skaffa sig en översyn över naturvärden på landskapsnivå, vilket saknas idag: vilka arter och strukturer som finns var, samtidigt som det uppstår ett incitament för markägare som bidrar med ekosystemtjänster till hela samhället. Istället för konflikt kring att bevara bebyggelsenära naturmark kommer kommuner och exploitörer kunna samarbeta kring att bevara värdefull natur.

Självklart måste det utredas vilka nivåer bonus–malus-systemet ska ligga på samt vilka undantag eller specialregler för specifika ändamål som kan tänkas behövas. Det är dock ett fullständigt misslyckande för marknadsekonomin att grunden för all ekonomi, allt liv och arters rätt att leva för sin egen skull, våra ekosystem, saknar värde när vi diskuterar markanvändning. Det måste åtgärdas snarast möjligt.

Rebecka Le Moine (MP)